

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ
ФАКУЛЬТЕТ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

*збірник тез доповідей
науково-практичного круглого столу*

**«ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ
ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

20 грудня
Тернопіль 2011

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ
ФАКУЛЬТЕТ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ**

збірник тез доповідей
науково-практичного круглого столу

**«ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ
ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

**20 грудня
Тернопіль 2011**

Гудзь Н.В. Роль податку на доходи фізичних осіб у встановленні соціальної справедливості в суспільстві / «Імплементация Податкового кодексу України в умовах реформування вітчизняної економіки» Збірник тез доповідей науково-практичного круглого столу. – Тернопіль: Вектор, 2012. – С. 40-43.

Гудзь Н.В.
к.е.н., доц., кафедри обліку у виробничій сфері

Роль податку на доходи фізичних осіб у встановленні соціальної справедливості в суспільстві

Податок з доходів фізичних осіб у західних економічно розвинутих країнах є головним фіскальним податком. В Україні податок на доходи фізичних осіб теж відіграє значну фіскальну роль. Його доходи сягають 4,9% ВВП або 21,4% податкових надходжень зведеного бюджету. Разом з тим, він має серйозні внутрішні фундаментальні вади, які негативно впливають на сприйняття його суспільством.

Ключовою проблемою є те, що податок з доходів фізичних осіб в Україні не є нейтральним і соціально справедливим. Бідні верстви населення у структурі власних витрат сплачують значно більший обсяг коштів, ніж заможні. Це обумовлено тим, що для більшості громадян з невисокими статками єдиним джерелом доходу є зарплата.

Прийнятий Податковий кодекс у питанні податку на доходи фізосіб містить низку позитивних новацій, хоча й не вирішує проблем щодо ухиляння від сплати податку та зменшення фіскального тиску на доходи незаможних громадян.

Ключові новації у функціонуванні податку з доходів фізичних осіб такі.

Запровадження де-факто прогресивної ставки податку. Податковий кодекс зберіг ставку податку на рівні 15% як основну, але запровадив низку додаткових ставок, що роблять цей податок прогресивним.

Зокрема, підвищена ставка у розмірі 17% застосовується у разі, якщо загальна сума доходів, отриманих платником у звітному податковому місяці, перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати. Ця норма абсолютно обґрунтована. Водночас, без підвищення ефективності роботи податкової служби у справі виявлення незадекларованих доходів це не призведе до очікуваного зростання надходжень податку з фізичних осіб.

Кодекс також запровадив знижену ставку податку. Ставка у розмірі 10% буде застосовуватися до оподаткування зарплати шахтарів і працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб. Практика диференціації ставки залежно від виду діяльності малоефективна. Вона лише ускладнить адміністрування податку і однозначно спровокує лобіювання запровадження знижених ставок для інших категорій робітників.

Більш раціональним рішенням було б встановлення названим категоріям працівників доплат за складний та шкідливий характер праці.

Запровадження широкого переліку механізмів зниження податкового тиску на доходи громадян. Податковий кодекс передбачає три види винятків, які зменшують фіскальний тиск на доходи населення.

1. *Доходи, які не включаються до бази оподаткування.* До них належить широкий перелік різних статей доходів, які з економічної точки зору не призводять до суттєвого збільшення статків громадян і мають цільовий соціальний характер. На жаль, при визначенні бази оподаткування не враховується сума доходів, отриманих у вигляді процентів, нарахованих на емітовані Мінфіном цінні папери. Так, уряду конче необхідні додаткові ресурси, проте, враховуючи запровадження 5-відсоткової ставки на доходи інших інвестиційних інструментів, ця норма порушить принцип нейтральності податку, оскільки змінює поведінку інвесторів.

2. *Податкові знижки, які звужують базу оподаткування.* Знижка дає право на зменшення річного оподатковуваного доходу на суму підтверджених витрат. За Податковим кодексом, такими можуть бути: частина суми процентів, сплачених за іпотечним кредитом, пожертви неприбутковим організаціям, плата за освіту і лікування, додаткові страхові і пенсійні внески, витрати на переобладнання транспорту на біоетанол або газ, придбання або зведення доступного житла.

Загальна сума податкової знижки не може перевищувати суми річного загального оподатковуваного доходу платника податку.

3. *Податкові соціальні пільги, які зменшують місячний оподатковуваний дохід, отриманий від одного роботодавця у вигляді зарплати.*

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом місяця як зарплата, якщо його розмір не перевищує місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помноженого на 1,4. Податкова соціальна пільга становить 100% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи і особи, яка утримує двох і більше дітей до 18 років, 150% – для одиноких батьків, які утримують дітей з обмеженими можливостями, учнів, студентів, аспірантів, учасників бойових дій, чорнобильців. Крім того, податкова соціальна пільга становить 200% розміру прожиткового мінімуму для громадян, які отримали звання Героя, для учасників бойових дій, інвалідів першої і другої груп, колишніх в'язнів концтаборів. Податкова соціальна пільга є єдиним механізмом у Податковому кодексі, який чітко спрямований на зниження податкового тиску на доходи незаможних.

У той же час, перелік соціальних податкових пільг є вкрай обмеженим і недостатнім. Він значно вузьчий, ніж перелік підстав, що дають право на податкову знижку, яка зменшує фіскальний тиск на доходи заможних громадян.

В Україні ситуація така, що взяти іпотечний кредит можуть лише громадяни з доходом вище середнього. Розробники Податкового кодексу не приділили достатньої уваги проблемі відновлення принципу справедливості податку.

Це пояснюється тим, що більшу частину доходів бюджету від справляння податку на доходи фізичних осіб формують незаможні громадяни. Відчутне

фіскальне послаблення щодо них призведе до колосальних втрат бюджетних коштів.

Оподаткування пасивного інвестиційного доходу. Позитивною новацією стало запровадження оподаткування всього спектра пасивних інвестиційних доходів. За ставкою 5% будуть нараховуватися зобов'язання з наступних джерел доходу. Процентний дохід від депозитів, процентний дохід за іменним ощадним депозитним сертифікатом, процент на депозит у кредитній спілці, дохід за виплатами компанії, яка керує активами інституту спільного інвестування. Також сюди належать доходи за іпотечними цінними паперами, відсотки, отримані власником облігації від їх емітента, доходи за сертифікатом фонду операцій з нерухомістю, доходи за дивідендами.

Європейська практика взагалі розглядає доходи з названих джерел лише як одну з форм доходів громадянина, а тому вони підлягають оподаткуванню за основною ставкою. Зрозуміло, що отримувати дохід з названих джерел мають можливість заможні люди, тому застосування зниженої ставки є досить дискусійним. Окрім того, останнім часом більшість європейських країн відмовляються від оподаткування дивідендів. Вважається, що корпорація – це лише форма організації бізнесу, а доходи від нього вже оподатковані на стадії оподаткування прибутку.

В умовах, коли дивіденди не оподатковуються, їх виплата стає привабливим каналом отримання інвестором прибутку від майнових прав замість інших схем, на кшталт виведення прибутку в офшори.

Це підвищує прозорість корпоративного сектора, покращує фінансові результати корпорацій, зменшує практику мінімізації податку на прибуток.

Запровадження податку на дивіденди призведе лише до того, що їх ніхто не буде платити. Вітчизняні бізнесмени мають безліч інших схем легітимізації доходів. У даному контексті оподаткування дивідендів видається необґрунтованим.

Загалом, Податковий кодекс у питанні адміністрування податку з доходів фізосіб не зменшив фіскальний тиск на доходи бідних, підвищив його для багатших громадян, які мають депозити чи володіють корпоративними правами, і не зробив жодного кроку щодо боротьби з ухиленням від сплати податків мільйонерами.

Проблема соціальної несправедливості даного податку залишилася невирішеною.